

דין ודברים

אוניברסיטת חיפה • הפקולטה למשפטים

דין ודברים

כתב עת משפטי בין תחומי

כרך טז • חוברת 2
אדר תשפ"ג • מרץ 2023

עורך ראשי
פרופ' רונן פרי

סגני עורך בתשפ"ב
יעל פייביש, נתנאל שלמה

סגניות עורך בתשפ"ג
אוראל שלו, דימה סבאח

חברות וחברי המערכת
מרי איוב, הדר גלבווע, אבישג יונה, שלום כחלון, עידן לוי, עידן פנר
רוני אוחנה, אמיתי וגנר, יצחק כהן, יעל לוי, רונזה סויטאת, שירה פלישון, דני שפיר

עריכה לשונית
יהודית ידלין

כתבי יד יש להגיש בהתאם להנחיות המפורטות באתר מערכת "דין ודברים" בכתובת
http://weblaw.haifa.ac.il/he/Journals/din_udvarim/Pages/upload.aspx
המערכת אינה מתחייבת להחזיר כתבי יד לשולחיהם.

ניתן לרכוש חוברות ולהירשם כמנויים במשרד המערכת:
כתובת: "דין ודברים", הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה,
הר הכרמל, חיפה 31905
דואר אלקטרוני: haifalawreview@law.haifa.ac.il
כתובת אתר אינטרנט: <http://law.haifa.ac.il> (תחת לשונית מחקר וכתבי עת)
טלפון: 04-8249537
פקס: 04-8249247

רכישת מנויים וחוברות חדשות בנבו הוצאה לאור בע"מ
ת"ד 43 צפיריים 9983000
טל' 02-9992099; פקס' 02-9992088
nevo@nevo.co.il

© הפקולטה למשפטים של אוניברסיטת חיפה
חיפה תשפ"ג
ISSN 0792-8521

הפקה: טלי פלד
דפוס: נבו הוצאה לאור
נדפס בישראל

תוכן העניינים

361	דבר העורך
367	על המחברים והמחברות
	מאמר מתורגם
371	טל ז'רסקי פאני וונג זהות בריבונות עצמית בעולם גלובלי: מערכות זיהוי מבוססות-אישורים בתור מנוע להכללה חברתית
375	
	מאמרים
421	תמר גלעדי שטוב ומיכל גל בלוקצ'יין ודיני תחרות
447	יונתן יובל מטבעות קריפטוגרפיים: אתגרים מושגיים, משפטיים ורגולטיביים
511	דלית קן-דרור פלדמן ואור דונקלמן טכנולוגיית הבלוקצ'יין – לא מה שחשבתם: שיקולים טכנולוגיים ומשפטיים
557	ארנה רבינוביץ-עיני סכסוכים ובלוקצ'יין: זירה חדשה ליישוב ולמניעה של סכסוכים באופן מקוון

קוראות וקוראים יקרים,

אנו שמחים להעמיד לעיונכם ולעיונכן את חוברת טז(2) של "דין ודברים", כתב העת הכללי של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה. מרבית חוברות כתב העת הן כלליות ומבוססות על שיפוט דו־שלבי של כתבי יד לא־מוזמנים (unsolicited) המוגשים למערכת ביוזמת הכותבות והכותבים. כתב העת מוסיף בכל עת לקבל, לשפוט ולערוך כתבי יד לחוברות אלה, ואנו מזמינים חוקרות וחוקרים להגיש לנו טקסטים חדשניים, הבנויים וכתובים כהלכה.

נוסף על זה, כמו כתבי עת מובילים אחרים, "דין ודברים" יוזם מעת לעת חוברות סימפוזיון המבוססות על כינוסים שמתקיימים בפקולטה או בשיתוף פעולה עימה או מתמקדות בנושאים המצויים בתחומי המומחיות והעניין של העורך/ת. החוברת הנוכחית היא חוברת נושא מיוחדת, העוסקת בשאלות טכנולוגיות ומשפטיות שמעוררת טכנולוגיית הבלוקצ'יין. היא מבוססת בעיקרה על כינוס שארגנו המרכז לחקר סייבר משפט ומדיניות באוניברסיטת חיפה (שבראשו עמדה אז פרופ' ניבה אלקין־קורן) ואיגוד האינטרנט הישראלי ושנערך בחיפה ערב התפרצות מגפת הקורונה. חוברת זו היא האחרונה (כך לפחות אנו מקווים) שחלק נכבד מן העבודה עליה התבצע תחת הגבלות מסוימות, חוסר ודאות קיצוני, אילוצים וחששות שמקורם בהתפרצות המגפה. ההתמודדות העולמית והמקומית עם המגפה שיבשה כמעט כל פעילות אנושית והשפיעה מטבע הדברים גם על חברות וחברי המערכת, על כותבות וכותבי המאמרים ועל שופטות ושופטים. מציאות זו כפתה עיכוב מסוים בהשלמת העבודה אשר התווסף להתמשכותם הרגילה והמוכרת של תהליכי הפרסום האקדמי, במיוחד כשמדובר באנתולוגיות שרכיביהן תלויים זה בזה ואינם ניתנים להפרדה. אך טבעי שהתהליך הממושך של הכשרת מאמרים לפרסום, בייחוד בתחומים שבהם המציאות מתקדמת בקצב מהיר בהרבה מכושר התגובה של המשפט, כמו זה שבו עסקינן כאן, פוגע מעט ברמת העדכניות של התוכן המתפרסם לבסוף. אולם אנו משוכנעים כי הרעיונות המוצגים בחוברת זו רלוונטיים וחשובים עד מאוד לעיצוב המציאות בשנים הקרובות.

*

"בלוקצ'יין" משתייכת למשפחת טכנולוגיות המרשם המבוזרות (DLR – Distributed Ledger Technology) ומאפשרת ליצור מאגר נתונים מבוזר (distributed), עקיב (consistent) וממוין-זמן (time sorted) ללא גוף מרכזי המנהל את תכולת המאגר ושולט בה. בבסיס הטכנולוגיה קיים מנגנון של רישום רשומות ב"בלוק", שלאחר רישומן בו ואישורן באמצעות מנגנון האישור המוטמע בטכנולוגיה, המבוסס על מימוש של חתימה דיגיטלית של המידע, הן אינן ניתנות לביטול (אך ניתנות לתיקון באמצעות רשומות הופכיות), בדומה לפקודות יומן בניהול ספרי חשבונות. מכאן מגיע שמה של

הטכנולוגיה blockchain, ובעברית – שרשרת בלוקים. בלוקצ'יין משתמשת באינטרנט כתשתית התקשורת בין הרכיבים השונים השותפים לפעילותה.

טכנולוגיית הבלוקצ'יין הפכה לפופולרית בעיקר בזכות יישומה ביצירת מטבעות קריפטוגרפיים, כגון ביטקוין ואתריום, ובמידה רבה יישומיה העיקריים נותרו בעולמות התשלומים ושוק ההון. עם זאת היא מציעה גישה שונה לפתרון בעיות במגוון רחב של תחומים החורגים מההקשר המוניטרי-פיננסי של יצירת מטבעות וטוקנים קריפטוגרפיים. ביישום נכון של הטכנולוגיה אפשר להשיג שיפורים במערכות הטכנולוגיות המסורתיות שעיקרם ניהול כמויות גדולות של מידע שדורש אמן; ייעול נגישותם של מאגרי מידע והשימוש בהם; יצירת סטנדרטיזציה; שיפור יכולת התיאום וצמצום תהליכי עבודה, מה שמקטין עלויות ומשפר את היעילות התפעולית; הגברת רמת שקיפותם של הנתונים ונגישותם למשתתפים/ות רבים/ות; שיפור ברמת האחריותיות (accountability); הגברתה של רמת אבטחת המידע, צמצום החשיפה לסיכונים תרמיות, מעילות, הונאות ועוד. יישומים אלה עומדים בבסיס הניסיונות להרחיב את השימוש בטכנולוגיה גם לעולמות תוכן אחרים: ביטוחים חכמים, הבטחת אמינות מידע בתיקים רפואיים, ניהול מאגרי מידע קיימים המנוהלים על ידי המדינה (דוגמת לשכות רישום מקרקעין ורישום בעלות על רכב), זיהוי דיגיטלי וניהול זהויות דיגיטלי (לדוגמה, תעודות זהות), ניהול הצבעה מקוונת, ניהול שרשראות הספקה ועוד.

עם זאת תורת ההצפנה (קריפטוגרפיה) המודרנית מציעה מגוון מנגנונים שיכולים לספק פתרונות דומים ואף יעילים מאלה שמציעות רשתות בלוקצ'יין. ההבדל העיקרי בין הפתרונות הקריפטוגרפיים ה"ישנים" לבלוקצ'יין הוא במודל האמון (trust) של המערכת. מצד אחד, במנגנוני חתימה דיגיטלית מבוסס האמון על גופים מדינתיים או פרטיים המשמשים צד שלישי נאמן (trusted third party), ואילו מימוש בלוקצ'יין אינו נדרש לגופים כאלה, שכן הטכנולוגיה עצמה אמורה לספק את האמון. מצד אחר, במימוש בלוקצ'יין האמון בצד שלישי מוחלף בחובה לפתור בעיה קריפטוגרפית שפתרונה לרוב אינו יעיל חישובית ולכן מצריך משאבי חישוב וזיכרון מחשב ניכרים. קיום רשת בלוקצ'יין מבוסס אפוא על צריכה גבוהה מאוד של אנרגיה, בייחוד בהשוואה לחלופה הקונוונציונלית של מערכת PKI (תשתית מפתחות ציבוריים) המופעלת על ידי גורם אמון. חלק מתהליך בניית האמון והאבטחה במערכות PKI הוא החזקתו של שרת השורש של מערך ה-PKI, ה-Root CA, כבוי ומוגן בהגנה פיזית. בשיטה זו מערכת ההגנה אינה צורכת אנרגיה כלל. סוגיית הקיימות שעולה ממימוש מערכות בלוקצ'יין ציבוריות (מערכות פרטיות יכולות להיות יעילות בהרבה) היא רבת חשיבות אך במשך זמן רב הייתה נטייה להמעט בחשיבותה.

בלוקצ'יין יתרון מבני של הטבעה אוטומטית של חתימת זמן הפעולה, המובנית במנגנון חתימת הבלוקים הסדרתי שממנו עולה ציר הזמן. ציר הזמן הוא מרכיב חשוב וקריטי ביצירת אמון במסמכים דיגיטליים, מכיוון שבלעדיו ניתן לייצר בדיעבד מסמכים

הנראים אותנטיים. אולם גם במערכות חתימה דיגיטלית רגילות ניתן ליישם מנגנון חתימת זמן, באמצעות מימוש timeserver המספק מקור זמן חתום דיגיטלית על ידי גורם האמון, אשר שקול למנגנון הבלוקצ'ייני. מנגנונים אלה פועלים כבר עשרות שנים, אך טרם זכו למימוש רחב ושגרתי כפי שטכנולוגיית בלוקצ'ייין מתיימרת לעשות.

יתר על כן, בניגוד לתפיסה נפוצה, רשתות בלוקצ'ייין אינן חפות מבעיות. הן חשופות בשל מאפיינים טכנולוגיים וכשלים אנושיים למניפולציות, להטיות ולאיתגרים בתחום הפרטיות. הניסיון לבנות אמון רק באמצעות טכנולוגיה, בלי לטפל בגורם האנושי, הוא נאיבי ומסוכן. מערכות טכנולוגיות מופעלות בידי אנשים, ואנשים בעלי ידע וגישה למערכת יכולים לעקוף את הגנות המערכת, חזקות ככל שתהיינה, ולממש מאוויים זדוניים. כאשר מסתמכים על טכנולוגיה בלבד, הציבור עלול להאמין שהמערכת חפה מתקלות ושניתן לבטוח בה ללא סייג. אירועים שבהם נחשפו כשלים בסביבת המטבעות הדיגיטליים בשנים האחרונות מלמדים כי אין זה המצב. הפיתוח, השימוש וההטמעה של טכנולוגיית הבלוקצ'ייין מעוררים אפוא כמה וכמה אתגרים טכנולוגיים, כלכליים, חברתיים ורגולטוריים. בישראל טרם גובשה תשתית אסדרתית התומכת ביישומיה הרחבים של הטכנולוגיה והנותנת מענה לקשיים שהשימוש בה מעורר. חוברת זו מניחה יסודות לדיון תאורטי ומעשי בסוגיות אלה.

*

החוברת נפתחת במאמרו של פאני וונג ופרימברה דה פיליפי – "זהות בריבונות עצמית בעולם גלובלי: מערכות זיהוי מבוססות אישורים בתור מנוע להכללה חברתית". המערכת בחרה לפרסם את המאמר פורץ הדרך אף שלא נכתב ביסודו עבור משפטנים ומשפטניות, כדי להניח תשתית לחשיבה על שימושי הטכנולוגיה והשלכותיהם המשפטיות. ביקשנו מטל ז'רסקי, מומחה בעל שם למשפט וטכנולוגיה, לכתוב אקדמות מילין למאמר כדי לסייע בהנגשת תוכנו לציבור הקוראים והקוראות של כתב העת ובקישורו לסוגיות המשפטיות שעל הפרק. ז'רסקי מצביע על חשיבותו הרבה של המאמר בהצגת פוטנציאל השימוש בטכנולוגיית הבלוקצ'ייין, מלבד ההקשר העיקרי שבו היא מוכרת לציבור כיום, קרי תמיכה במטבעות וירטואליים (כמו ביטקוין). בהצגת רעיון חדשני לשימוש בטכנולוגיה משמש המאמר נקודת פתיחה מצוינת לדיון על מגוון שאלות משפטיות שהשימוש בטכנולוגיה זו עשוי לעורר.

וונג ודה פיליפי פותחות בהצגת מושגי מפתח והגדרות בסיסיות בתחום הזהות הדיגיטלית ובוחנו את היתרונות והחסרונות של מערכות זיהוי קיימות כמכשיר להשגת זהות בריבונות עצמית. המאמר מתמקד בטכנולוגיות בלוקצ'ייין וזיהוי ביומטרי כאמצעים להבטחת "ייחודיות" (unicity) ו"יחידות" (singularity) של זהויות, ואת האתגרים שהן מעוררות בנוגע לאבטחת מידע אישי וסודיותו. לאחר מכן המאמר מציג גישה חלופית לזהות בריבונות עצמית שביסודה מערכת של הוכחות, הצהרות, אישורים והרשאות המבוססים על בלוקצ'ייין שהם בעלי ניידות כוללת לאורך חייו של אדם. אומנם אישורים

והוכחות של זהות אינם צריכים להיות תלויים בממשלה כלשהי או בארגון מסוים לצורך ניהול ולגיטימיות, אולם ה"רשימה" עשויה בהחלט לכלול אמצעי זיהוי וזיהוי ביומטרי שהוציאה מדינה. פתרון שמבוסס על היסטוריה דיגיטלית מתועדת וחתומה של תכונות ופעילויות אישיות מתקרבת במידה הרבה ביותר לנזילות ולריבוי הפנים של הזהות האישית. הדבר מאפשר לפרטים לבטא רק היבטים מסוימים של זהותם, לפי אלו שעמם ברצונם להתקשר. להדגמת הקשיים הטבועים ביישום זהות בריבונות עצמית בעולם האמיתי משתמש המאמר בשני פתרונות זיהוי מבוססי בלוקצ'יין בתור חקרי מקרה: (1) נוהל הזיהוי קיווה (Kiva), המשמש ליצירת היסטוריית אשראי בסיירה לאון; (2) תוכנית "אבני בניין" (Building Blocks) של "תוכנית המזון העולמית" להעברת סיוע במזומן לפליטים סורים בירדן. לבסוף המאמר בוחן כיצד שילוב של מטבעות מבוזרים מבוססי בלוקצ'יין וזהות בריבונות עצמית עשוי לתרום לקידום הכללה כלכלית רבה יותר. אם עסקאות דיגיטליות תפעלנה בתור הצהרות זהות במערכת גומלין המבוססת על זהות בריבונות עצמית, עשויים לצמוח דגמים חדשים לעסקים, כמו תוכניות לביטוח זהות, ולצידם מטבעות מבוזרים הצמודים בערכם למטבעות מקומיים והיכולים לשמש הליכים חוקיים מקומיים.

תמר גלעדי שטוב ומיכל גל בוחנות במאמרן "בלוקצ'יין ודיני תחרות" אם ובאיזו מידה טכנולוגיית הבלוקצ'יין תרמה לקידום התחרות, ואיזה תפקיד יש לדיני התחרות במקומות שבהם טכנולוגיה זו פועלת. המאמר פותח בניתוח מאפייניה של טכנולוגיית הבלוקצ'יין. מצד אחד, הטכנולוגיה מורידה עלויות של עסקאות ומעלה את רמת אמינותן, מספקת פתרונות לשמירה על פרטיות צדדים לעסקאות ומגבירה את אפשרות הפיקוח על ספקים. יתרונות אלה יכולים להקטין את עלויות ההתקשרות עם ספקים ולעודד היווצרות מבנה שוק ריכוזי פחות. מצד אחר, השימוש בבלוקצ'יין מעורר חשש להתנהגויות אנטי-תחרותיות. עקרונית, דיני התחרות יכולים לחול על פעולות אנטי-תחרותיות המבוצעות אגב שימוש בטכנולוגיה זו, אולם שניים ממאפייניה מקשים את הדבר מאוד: אנונימיות המשתמשים וחוסר יכולת השינוי בדיעבד של הבלוקים המרכיבים את הבלוקצ'יין. יתר על כן, טכנולוגיית הבלוקצ'יין מעלה שאלות רחבות בהקשר הרגולטורי, כגון הפורום הראוי לטיפול בשאלות המתעוררות, זיהוי מקום ביצוען של עסקאות וקביעת סמכות השיפוט בעניינן. המחברות מסיקות כי למרות יתרונותיה לא תוביל טכנולוגיית הבלוקצ'יין לביזור, להיעדר מתווכים ולמניעת ריכוזי כוח בשווקים, שכן גם על גבי הבלוקצ'יין פועלים מתווכים וצדדים שלישיים שיכולים לצבור כוח שוק.

יונתן יובל מסביר במאמרו "מטבעות קריפטוגרפיים: אתגרים מושגיים, משפטיים ורגולטיביים" כי טכנולוגיית הבלוקצ'יין, שהיא ביסודה טכנולוגיה של רישום בעלת יישומים פוטנציאליים נרחבים בהרבה ממטבעות קריפטוגרפיים, היא הזדמנות למחשבה תאורטית מחדשת על יחסי משפט וטכנולוגיה ומשפט ומציאות. תחילה מניח המאמר

תשתית מושגית ביקורתית להבנת עומק משפטית של מטבעות קריפטוגרפיים. הבנה משפטית היא פרשנות של ההיבטים של תופעה שהמשפט חייב ויכול להתייחס אליהם, כולל אלה שמאתגרים את המשפט ותובעים ממנו השתנות והעשרה של שפתו ויכולותיו. לאחר מכן המאמר משתמש בתובנות שעוצבו בחלקו הראשון לצורך ניסוח ודיון בכמה דילמות רגולטוריות ומשפטיות מרכזיות הקשורות למטבעות קריפטוגרפיים. בין היתר הוא דן בנושאים כמו ביזור, פסבדונימיות, בועתיות פיננסית, תנודתיות ערך ומנגנוני ייצוב, וכן ביומרתם של חוזים חכמים להיות "ביצוע טהור" שאינו ניתן להפרה ועל כן אינו מצריך פיקוח ואכיפה משפטיים. על בסיס ניתוח זה שואל המאמר באילו מובנים ניתן להתייחס למטבעות קריפטוגרפיים כמטבעות, בשונה ממכשירי פינטק ונכסים קריפטוגרפיים אחרים, ומציע לבחון את הפונקצייה המטבעית בפרספקטיבה של דוקטרינת מיזוג הערך. לבסוף, המאמר סוקר את המצב המשפטי של מטבעות קריפטוגרפיים בישראל בחתכי מטבע, נכס, נייר ערך ומיסוי לפי סדרה של סיכונים: סיכוני שוק, סיכונים תפעוליים, סיכוני אבטחת מידע וסיכונים רגולטוריים. הוא מתריע מפני התעלמות המשפט המקומי מתופעת המטבעות הקריפטוגרפיים, שהפוטנציאל שלה רב וסיכוניה לא מבוטלים, וקורא למלא את החסר.

טכנולוגיית הבלוקצ'יין זוכה להתעניינות בעיקר בגלל שוק המטבעות הקריפטוגרפיים, אולם מחקרים שונים בתחום המשפט החלו להציע לה שימושים נוספים. דלית קן-דרור פלדמן ואור דונקלמן טוענים במאמרם "טכנולוגיית הבלוקצ'יין – לא מה שחשבתם: שיקולים טכנולוגיים ומשפטיים" כי ברוב המקרים שבהם מוצע להשתמש בטכנולוגיה זו מוטב לא לעשות כן, וכי רק במקרים נדירים ראוי מבחינה טכנולוגית ומשפטית להשתמש בה. לעיתים שימוש בטכנולוגיית הבלוקצ'יין מעורר שאלות משפטיות סבוכות שהיו נחסכות לו נעשה שימוש בחלופות אחרות. המאמר מראה כי הקריפטוגרפיה המודרנית מציעה מגוון מנגנונים שמספקים יכולות דומות, לעיתים יעילות מרשתות בלוקצ'יין, דוגמת חתימה אלקטרונית ושרתי חתימת זמן. יתר על כן, בניגוד לדימוי הציבורי, רשתות הבלוקצ'יין אינן חסינות מבעיות ומכשלים. לדוגמה: קשה לתקן טעויות שנפלו ברשומות, והרשתות חשופות למניפולציות ולהטיות בשל מאפיינים טכנולוגיים וכשלים אנושיים. המאמר ממפה בעיות שונות בטכנולוגיית הבלוקצ'יין, מנסה להפריך הנחות ותפיסות חברתיות מוטעות הנוגעות לה, מציג כלים לבחינת הצורך להשתמש בה, בוחן חלופות שעשויות להיות יעילות יותר ברוב המקרים ודן בחלק מההשלכות המשפטיות שעלולות לצוץ עם אימוצה (למשל בהקשר של חוזים חכמים או מטבעות קריפטוגרפיים).

את החוברת חותם מאמרה של ארנה רבינוביץ-עיני "סכסוכים ובלוקצ'יין: זירה חדשה ליישוב ומניעה של סכסוכים באופן מקוון", העוסק בפער שבין הבטחת טכנולוגיית הבלוקצ'יין לסביבה בטוחה וודאית לבין מציאות רווית סכסוכים הנעדרת הליכים אפקטיביים ליישובם. טכנולוגיית הבלוקצ'יין נועדה ליצור סביבה אמינה, שבה

ניתן לבצע עסקאות בטוחות שאכיפתן ודאית. אולם בתחום החוזים החכמים והמטבעות הקריפטוגרפיים מתגלות לא אחת הונאות גדולות המסיבות נזקים כלכליים אדירים. נוסף על זה, השימוש בטכנולוגיה זו מעורר בעיות מגוונות, כמו סכסוכים חוזיים הנובעים מחוסר הבנה בין צדדים לעסקה, מחלוקות בדבר פרשנות חוזים חכמים, כשלים אנושיים, טעויות בתרגום ההסכמות לשפת תוכנה ועוד. האפיקים המסורתיים ליישוב סכסוכים אינם מספקים מענה הולם לסכסוכים בעולם הבלוקצ'יין, המתאפיין בעסקאות מהירות בין גורמים זרים ומרוחקים ואף אנונימיים. בתי המשפט וההליכים החלופיים, שמצריכים מפגש פרונטלי והתדיינות ממושכת, אינם מתאימים. ההכרה בצורך ליישב סכסוכים שצומחים בסביבת הבלוקצ'יין, בעיקר בתחום החוזים החכמים, הביאה לצמיחת הליכים מקוונים יעילים ליישוב או אף מניעה של קונפליקטים בסביבה זו ללא צורך במפגש פרונטלי. מדובר בהליכים ייעודיים לסביבת הבלוקצ'יין, אשר מתקיימים על גבי רשת האינטרנט ומותאמים למאפייני הסכסוכים, לצדדים לעסקה ולסביבה הייחודית שבה התקשורת היא ביזורית, גלובלית, ולרוב גם אנונימית. המאמר מציג את מאפייני היסוד של טכנולוגיית הבלוקצ'יין ומסביר מדוע עוררו ציפייה לסביבה נטולת סכסוכים, מנתח את סוגי הסכסוכים המתעוררים בקשר לטכנולוגיה זו, מסביר את הקושי ביישובם באמצעות האפיקים המסורתיים, מציג את היישומים ליישוב סכסוכים באופן מקוון בהקשר של חוזים חכמים ומציע מתווה לחיזוק השימוש בהליכים מקוונים כאלה.

*

אנו מודים מקרב לב לסגני העורך בשנים התשפ"א–התשפ"ב, גב' נטע טאובר, מר קובי יוגב, גב' יעל פייביש ומר נתנאל שלמה, אשר נשאו בנטל אדמיניסטרטיבי לא מבוטל ושימשו חוליית קישור חיונית בין כלל הגורמים המעורבים בהפקת חוברת זו. חברות וחברי מערכת "דין ודברים", הנמנים עם התלמידים והתלמידות הטובים ביותר של הפקולטה, ליוו כל מאמר בקפדנות ובכישרון מרגע הגשתו הראשונה לכתב העת ועד להעברת גרסתו הסופית למוציא לאור, ותרמו תרומה מהותית להשבחת המאמרים ולהכנתם לפרסום. תודתנו נתונה גם לקוראות ולקוראים האנונימיים של המאמרים, שבלעדיהם היינו מתקשים להעריך את מידת החדשנות והדיוק של כתבי היד, להוצאת נבו, ובמיוחד לגב' טלי פלד ולעורכת הלשונית הגב' יהודית ידלין, וכמובן לכותבות ולכותבים שבחרו לפרסם את מאמריהם ב"דין ודברים".

קריאה מהנה ומעניינת,

פרופ' רוני פרי, עורך "דין ודברים"

עו"ד יורם הכהן, מנכ"ל איגוד האינטרנט הישראלי